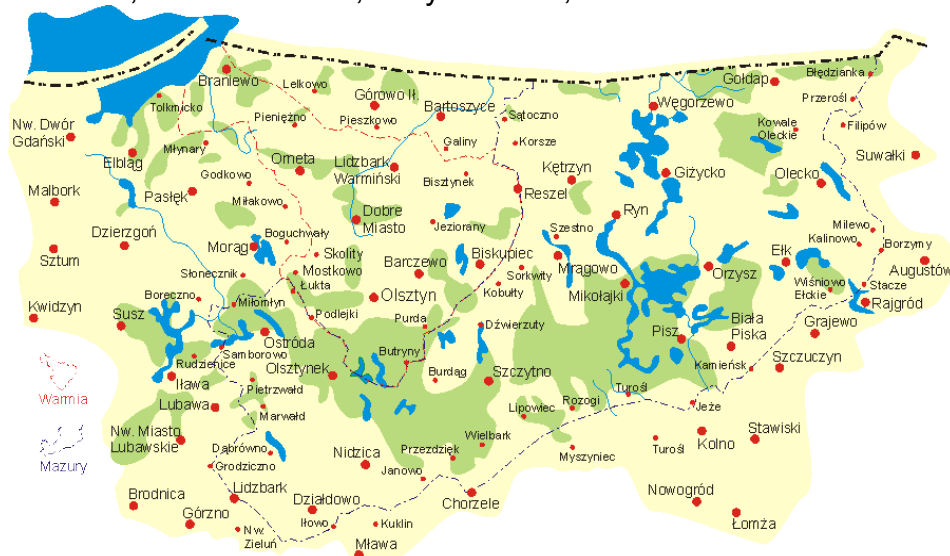

Mazury cud natury

Materiał do testu tematycznego 49.OMKF.

Województwo warmińsko-mazurskie jednostka podziału administracyjnego Polski, jedno z 16 województw. Położone jest w północno-wschodniej części kraju. Stolicą województwa jest Olsztyn – siedziba wojewody, zarządu województwa i sejmiku województwa. Powstało w 1999 r. w wyniku zmian administracyjnych, objęło tereny dawnego województwa olsztyńskiego oraz elbląskiego, suwalskiego, toruńskiego, ciechanowskiego i ostrołęckiego. Zajmuje 24 tys. Km² (7% kraju). Zamieszkiwane przez około 1,5 mln ludzi. Jest czwarte pod względem wielkości. Obejmuje historyczne krainy Warmię, Mazury, Ziemię Lubawską, część Powiśla i Żuław Wiślanych, części Natangii i Barcji oraz skrawki Suwalszczyzny. Jest najbardziej zróżnicowanym etnicznie regionem Polski. Na terenie województwa planowane jest utworzenie Mazurskiego Parku Narodowego. Obecnie istnieje 8 parków krajobrazowych oraz 104 rezerwatów przyrody. Główne obszary leśne to: Puszcza Borecka, Puszcza Napiwodzko-Ramucka, Puszcza Nidzicka, Puszcza Piska, Lasy Ławskie, Puszcza Romnicka.

Turystyka jest bardzo ważna dla ludzi zamieszkujących te słabo zaludnione i mało uprzemysłowione tereny. Znajduje się tu uroczych, zalesionych obszarów i prawie niezliczona ilość jezior (Mazury nazywane są Krainą Tysiąca Jezior w rzeczywistości jest ich ponad 3,5 tysiąca). Sprzyja to turystyce i coraz bardziej popularnej agroturystyce. Sieć kanałów umożliwia rozwój turystyki jachtowej i kajakowej. Są tu doskonałe warunki dla uprawiania sportów wodnych. Obecnie to jedno z najbardziej cenionych miejsc wypoczynku dla ludzi z wielkich aglomeracji a również z zagranicy.

Na terenie województwa działa Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie i szereg placówek naukowych w tym: Instytut Mazurski w Olsztynie, Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie i Giżycku. Obserwatorium Astronomiczne w Olsztynie, Stacja badawcza Obserwacji Sztucznych Satelitów w ŁamkóWKu, Stacja Limnologiczna UMK w Iławie.

Mazury dawne *Mazowsze Północne*, *Mazowsze Pruskie* – kraina historyczno-etnograficzna w Polsce północno-wschodniej. Geograficznie jest częścią Pojezierza Mazurskiego i Pojezierza Ławskiego. Administracyjnie wchodzi w skład województwa warmińsko-mazurskiego. Obecnie określenie **Mazury** rozszerzyło swoje znaczenie. Wszędzie na północnym-wschodzie Polski, gdzie występują jeziora, pagórki i lasy mówi się Mazury. Za Mazury uważa się polskojęzyczną część tzw. Prus Wschodnich. Mieszkańcy Mazur w odróżnieniu od sąsiedniej Warmii do II wojny światowej byli w większości protestantami. Katolicka Warmia wchodziła w skład Polski. Mazury w odróżnieniu do Warmii, nie były nigdy odrębną jednostką administracyjną ani świecką

ani kościelną. Podział w 1945 r. Prus Wschodnich określił granice Mazur. Dziś to polska część dawnych Prus Wschodnich bez Warmii, Prus Górnych, Powiśla i Żuław. Bezpośrednie pochodzenie nazwy Mazury wiąże się z Mazowszem. Dawniej **Mazur** to mieszkaniec Mazowsza, ludzie zasiedlający te tereny – (ślady tego nazewnictwa znaleźć można w „Chłopach” Reymonta). Mazurzy byli to Prusacy wyznania protestanckiego mówiący po polsku lub mazursku. Przez długie lata byli germanizowani a po 1945 polonizowani.

Krajobraz regionu został ukształtowany przez zlodowacenie z przed około 14 tys. lat. Teren pagórkowaty, z jeziorami, rzekami i strumieniami.

Występuje duża ilość wzgórz morenowych, liczne pagórki, zagłębienia terenu i rozległe równiny. Około 30% powierzchni zajmują lasy. W części północnej dominują grądy, w południowej bory sosnowe i mieszane. Występuje znaczna ilość kopalin – kruszywa naturalne, surowce ilaste do produkcji ceramiki budowlanej, piaski kwarcowe.

Klimat Mazur należy do najzimniejszych w Polsce, kształtowany jest wpływem Bałtyku i oddziaływaniem klimatu kontynentalnego.

Najwyższy szczyt Mazur – **Dylewska Góra** wys. 312 m.n.p.m

Walory turystyczne to przede wszystkim przyroda i setki zabytków w tym: **Pola Grunwaldzkie,**

Sieć kanałów wodnych łączących jeziora,

Bazylika w Świętej Lipce,

Święta Lipka - miejscowość położona w pobliżu Kętrzyna nad jeziorem Dejnowa, znana od XV w. Miejsce licznych pielgrzymek do **Sanktuarium Maryjnego**. Nazywana „Częstochową Północy”. Na drodze od strony Reszla oglądać można barokowe kapliczki-drogi różańcowej (ustawione na długości około 6 km). W skład kompleksu klasztornego wchodzi: bazylika, krużganki, dom zakonny ojców jezuitów. W ołtarzu głównym bazyliki obraz **Matki Boskiej Świętolipskiej** (Fi 3318).

Zamki Biskupów warmińskich Reszel i Lidzbark Warmiński

Zamki Krzyżackie Olsztyn, Ryn, Szczytno

Kwatera Hitlera „Wilczy Szaniec”,

Wilczy Szaniec (niem. *Wolfsschanze*) – w latach 1941–1944 kwatera główna Hitlera (niem. *Führerhauptquartier, FHQ*)[1] i Naczelnego Dowództwa Sił Zbrojnych (niem. *Oberkommando der Wehrmacht, OKW*) w lesie gierłoskim, na wschód od leżącej na skraju lasu wsi **Gierłoż** i 8 km na wschód od **Kętrzyna** (obecnie w woj. **warmińsko-mazurskim**). 20 lipca 1944 **Claus von Stauffenberg** i **Werner von Haeften** dokonali tu nieudanego **zamachu** na życie Hitlera.

Wiele budowli inżynierskich - mosty i wiadukty w **Stańczykach**.

Stańczyki – nieczynne (jedne z najwyższych w Polsce) wiadukty linii kolejowej Gołdap – Żytkiejmy. Długość 200 m wysokość 36 m. Żelbetowa konstrukcja pięcioprzęsłowa o równych łukach. Filary ozdobiono elementami wzorowanymi na akwedukcie z czasów rzymskich z *Pont du Gard* (Francja) stąd czasem nazywane są Akweduktami Puszczy Rominckiej. Mosty powstawały w latach 1912-1918. Po I wojnie światowej roboty przerwano, a wraz z późniejszą zmianą granic w Europie linia kolejowa stała się lokalną i dalsza rozbudowa straciła sens.

Leśniczówka K. I. Gałczyńskiego - Pranie ,

Pranie – osada w Polsce położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie piskim, w gminie Ruciane-Nida na obszarze Puszczy Piskiej i nad jeziorem Nidzkim. W leśniczówce Pranie znajduje się Muzeum *Konstantego Idefonsa Gałczyńskiego*

Rezerwat żubrów Wolisko.

Zespół Wielkich Jezior Mazurskich to kraina o powierzchni 1700 km². Zasób wody to ¼ ogółu polskich jezior. Największe z nich to: **Śniardwy** – największe Polskie jezioro, **Mamry** najzwyklejsze w wodę jezioro w Polsce, **Jeziorak** – najdłuższe jezioro w Polsce 27 km. Wiele jezior połączonych jest kanałami żeglownymi. Szlak Wielkich Jezior Mazurskich ma długość 88 km.

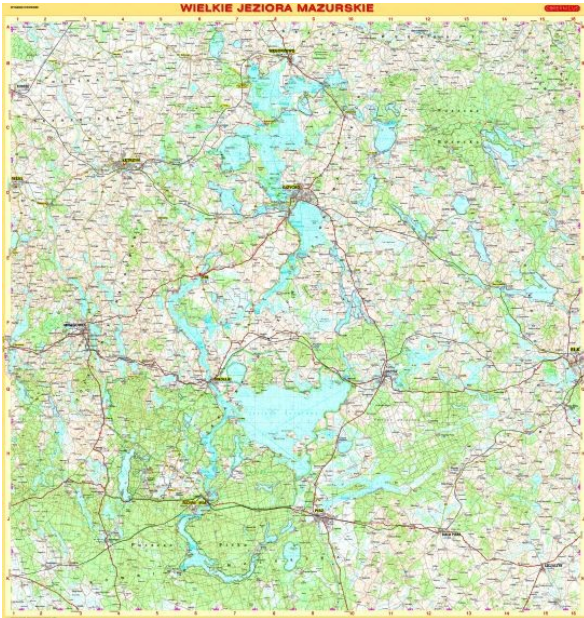
Śniardwy – największe jezioro w Polsce, położone w województwie warmińsko-mazurskim, w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich w dorzeczu Pisy. Głębokość do 23 m. Lustro wody jest na wysokości 117 m n.p.m. W wielu miejscach płytkie dno jeziora usiane jest głazami narzutowymi, które kryją się tuż pod powierzchnią wody (20 do 30 cm pod lustrem wody) stwarzając zagrożenie w żegludze. Jest to jezioro morenowe, wytopiskowe, z ośmioma wyspami. Największe z nich to: Szeroki Ostrów, Czarci Ostrów, Pajęcza i Kaczor. Z licznych zatok dwie południowe nazywane są jeziorami: Warnoły i Seksty. Jezioro Śniardwy jest połączone z następującymi jeziorami: Tuchlin, Łuknajno, Mikołajskim, Roś, Białołąki, Tyrkło. Połączone systemem kanałów mazurskich, akwen ten tworzy Wielkie Jeziora Mazurskie.

Mamry – jezioro w północno-wschodniej Polsce, na Pojezierzu Mazurskim, w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich.

Powierzchnia lustra wody Mamr obejmuje 104 km².

Mamry to jezioro polodowcowe morenowe o zasobności wody 1012,6 milionów m³. Jedno z największych jezior w Polsce. Średnia głębokość zbiornika wynosi 11 m, a maksymalna 44 m.

Dno jeziora jest zróżnicowane z licznymi zagłębieniami i wypłycceniami, przy czym część północna jest wyraźnie głębsza, dno porastają roślinność wynurzona, łąki podwodne złożone z ramienic, brzegi jeziora przeważnie niskie i podmokłe, w części porośnięte lasem.

Jeziork (dawniej Gizerek Jezierzycy) – jezioro rynnowe położone w północno-wschodniej Polsce w obrębie Pojezierza ławskiego. Jeziork jest najdłuższym oraz szóstym pod względem powierzchni jeziorem w Polsce.

W 1304 r. w dokumentach Jeziork wymieniany jest pod nazwą Geyseric, a w 1346 r. – "Geyseric". Nazwa wywodzi się z języka pruskiego od słowa geeysa – czapla. Pierwotna nazwa brzmiałaby więc Jezioro Czaple. Jedna z wysp jeziora zachowała nazwę "Czaplak". Na Jeziorku znajduje się wiele zatok, półwyspów i 16 wysp. Jezioro połączone jest z Kanalem Elbląskim. Brzegi jeziora są zalesione – północne wysokim drzewostanem, a południowe niskim. Nad Jeziorkiem leży miasto Iława.

Jeziork jest również tematem książki: "Nowe przygody Pana Samochodzika", gdzie tytułowy bohater szuka skarbów zrabowanych podczas II wojny światowej.

Mazury, Kraina Wielkich Jezior Mazurskich - Jeden z cudów świata

To nie przypadek, że Mazury, a właściwie Kraina Wielkich Jezior Mazurskich znalazły się w ścisłym finale plebiscytu "Siedem cudów świata". Drugiego takiego miejsca w naszym kraju z całą pewnością nie ma. Takich warunków do żeglowania jak na Wielkich Jeziorach Mazurskich nie znajdzie się nigdzie indziej w Polsce. Bez wysiadania z jachtu, dzięki systemowi połączeń między poszczególnymi akwenami, można przepłynąć wiele kilometrów.

Twierdza Boyen w Giżycku – to jedna z najciekawszych budowli wojskowych na tym terenie. Powstawała w latach 1843-1855. Przewidziana została na około 3 tysiące żołnierzy, którzy w razie wojny mieli bronić strategicznego przesmyku między jeziorami Niegocin i Kisajno. Nazwa pochodzi od nazwiska jednego z największych zwolenników budowy twierdzy – generała von Boyena. Miejsce to miało duże znaczenie strategiczne przede wszystkim w czasie I wojny światowej. Dzisiaj jest zabytkiem zarządzanym przez Giżyckie Centrum Kultury. Odbywają się tu liczne wystawy oraz imprezy.

Z dziesięciu największych polskich jezior trzy położone są właśnie tu - Śniardwy, Mamry oraz Niegocin. To pierwsze ma ponad 113 km kwadratowych. Drugie jest niewiele mniejsze.

Dla żeglarzy to prawdziwy raj. Każde ze znajdujących się tu ponad czterdziestu (!) jezior jest niepowtarzalne. System kanałów umożliwia przemierzanie kolejnych jezior bez konieczności przewożenia łodzi. Np. z Nidzkiego, znajdującego się na południu krainy, można, poprzez m.in. Beldany, Mikołajskie, Tałty i Niegocin, dotrzeć aż do Mamr.

Cały szlak wielkich jezior jest już dzisiaj tak ucywilizowany, że na turystów niemal wszędzie czekają utrzymane na wysokim poziomie kwatery, dobrze wyposażone pola namiotowe, liczne bary i przystanie. Niemal wszyscy nastawiają się tu na turystykę. W pobliżu nie ma bowiem ani żadnych wielkich fabryk, ani innych miejsc dających pracę większym grupom ludzi.

Wieża Ciśnień w Giżycku – dzięki tej konstrukcji, powstałej w 1900 roku, całe miasto było zaopatrywane w wodę jeszcze kilkanaście lat temu. Obiekt zbudowano z czerwonej cegły, w stylu neogotyckim. Obecnie jest własnością prywatną, ale w pełni dostępną dla turystów. Na sam szczyt, znajdujący się 162 metry nad poziomem morza, można wejść schodami (pokonując po drodze 129 stopni) lub wjechać windą. Na górze znajduje się kawiarnia, skąd, także przez lunety, można podziwiać krajobrazy Krainy Wielkich Jezior Mazurskich.

Orliki i kanie na niebie

Mazury to jednak nie tylko przyjemne spędzanie czasu na żaglówce. Od kilkunastu lat coraz bardziej wszyscy dbają tu o stan środowiska naturalnego, z czym w czasach PRL-u różnie bywało. Zyskuje na tym przyroda. Piękne okoliczne lasy zachęcają do wędrówek. Na Mazurach można spotkać wiele gatunków ptaków, które w takiej liczbie nie występują nigdzie indziej. Są tu np. płaskonosy, perkozy, łyski, mewy śmieszki, kormorany, czaple, niezwykle rzadkie czarne bociany, bataliony oraz żurawie. Na niebie można dostrzec również takie ptaki drapieżne, jak kanie czarne i rdzawe, orliki krzykliwe oraz bieliki.

Stolicą Krainy Wielkich Jezior Mazurskich jest niewątpliwie Giżycko. To trzydziestotysięczne miasto o dosyć skomplikowanej historii. W czasach PRL-u było jednym z najmodniejszych naszych kurortów. Swoją słynny film "Nóż w wodzie" Roman Polański kręcił właśnie tu.

Giżycko oferuje dzisiaj turystom mnóstwo atrakcji. Jeżeli ktoś chce aktywnie spędzać czas, może skorzystać z którejś z ofert wypożyczenia jachtu czy zwykłego roweru.

Innym pozostają rejsy statkami Żeglugi Mazurskiej. Ma ona swoje przystanie w Giżycku, Rucianem-Nidzie, Mikołajkach i Węgorzewie.

Najbardziej znane miejscowości regionu.

Olsztyn - dawniej hist. pol. *Holstin*, łac. *Holsten*, prus. *Alnāsteini*) – największe miasto i stolica województwa warmińsko-mazurskiego, powiat grodzki Olsztyn, stolica powiatu ziemskiego olsztyńskiego, archidiecezji warmińskiej, a od 1992 r. metropolii warmińskiej i luteńskiej diecezji mazurskiej. Główny ośrodek gospodarczy, edukacyjny i kulturowy, siedziba władz i najważniejszych instytucji regionu, a także ważny węzeł kolejowy i drogowy. Olsztyn liczy 176 522 mieszkańców (stan na 30.06.2010).

Olsztyn leży w południowej części Warmii, historycznej krainy będącej w latach 1466-1772 częścią Rzeczypospolitej.

Olsztyn położony jest w środkowej części województwa warmińsko-mazurskiego nad rzeką Łyną, w granicach Pojezierza Olsztyńskiego, które wchodzi w skład makroregionu Pojezierza Mazurskiego i jest podprowincją Pojezierzy Wschodniobałtyckich. Od południowej strony miasto sąsiaduje z Puszczą Napiwodzko-Ramucką.

Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z roku 1334, kiedy to Henryk von Luter założył w zakolu rzeki Łyny drewniano-ziemną strażnicę puszczańską, nadając jej nazwę Allenstein (Gród nad Łyną, Alna znaczy "łania", to pruska nazwa Łyny). Prawa miejskie oraz nazwę "Allenstein" (dla Polaków był to Holstin, a później Olstyn, ale wymawiano tę nazwę tak jak dzisiaj – Olsztyn) zostały nadane 31 października 1353 roku przez diecezjalną Kapitułę Warmińską. Zasadźcą i pierwszym burmistrzem miasta był Jan z Łajs.

Do najważniejszych olsztyńskich cyklicznych imprez i festiwali należą m.in. Olsztyńskie Lato Artystyczne, Olsztyńskie Noce Bluesowe oraz Ogólnopolskie Spotkania Zamkowe "Śpiewajmy Poezję". Spotkania Zamkowe odbywają się w mieście od 1974 roku. Olsztyńskie Lato Artystyczne to z kolei trzymiesięczny cykl imprez odbywających się w trakcie wakacji. Główną ich sceną jest olsztyński amfiteatr. Wśród imprez organizowanych w ramach Olsztyńskiego Lata Artystycznego są m.in. Dni Olsztyna, Olsztyńskie Koncerty Organowe, Staromiejskie Spotkania z Szantą, Olsztyński Festiwal Jazzowy.

Olsztyńskie Planetarium Astronomiczne otwarto 19 lutego 1973 – w pięćsetną rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika – przy dzisiejszej Alei Piłsudskiego. Jest to drugie co do wielkości planetarium w Polsce. Planetarium jest siedzibą Federacji Miast Kopernikowskich.

Obserwatorium Astronomiczne w Olsztynie otwarto 13 października 1979. Zlokalizowane zostało w zaadaptowanej wieży ciśnień, zbudowanej w 1897 roku na wzgórzu św. Andrzeja, najwyższym (143 m n.p.m.) wzniesieniu dawnego Olsztyna^{[38][39]}.

Przy bezchmurnej pogodzie obserwatorium prowadzi pokazy astronomiczne. Ponadto z tarasu budynku widoczna jest panorama miasta.

Lidzbark Warmiński – miasto i gmina w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie lidzbarskim. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do województwa olsztyńskiego. Aktualnie stolica powiatu, gminy miejskiej i gminy wiejskiej.

Lidzbark Warmiński od 1350 r. do XIX wieku był stolicą Warmii i dawniej jej największym miastem. Miasto było ważnym centrum wiary i kultury w Rzeczypospolitej Obojga

[Narodów](#), często dlatego też nazywano je *Perłą Warmii*. Przez długi czas było pod panowaniem biskupów warmińskich. Był to też znaczny ośrodek gospodarczy ustępujący swym znaczeniem na Warmii tylko Braniewu. W mieście znajduje się [zamek biskupów warmińskich](#), który za dużą wartość artystyczną i historyczną w skali światowej, uznany został za pomnik historii, dawniej (do 1973 r.) zaliczany do [zabytków klasy "0"](#) W Lidzbarku Warmińskim co roku na przełomie sierpnia i września odbywają się [Lidzbarskie Wieczory Humoru i Satyry](#). W listopadzie zaczynają się [Lidzbarskie Starcia Kabaretowe](#) (eLeSKI), odbywają się one co 3 miesiące aż do maja. Lidzbark Warmiński jest miasteczkiem, które w ostatnich latach coraz szybciej się rozwija. Wielość zabytków i imprez kulturalnych oraz sportowych o europejskim zasięgu przyciąga do miasta coraz więcej turystów.

Elk

położony jest na [Pojezierzu Elckim](#), będącym częścią [Pojezierza Mazurskiego](#). Miasto powstało jako [podgrodzie](#) zamku krzyżackiego w końcu [XIV wieku](#), uzyskało [prawa miejskie](#) w [1445](#) roku. Przed [reformacją](#) [parafia](#) elcka należała do [archidiecezji](#) w [Reszlu](#). Od XVI w. aż do roku 1945 dominowali [ewangelicy](#). 6 kwietnia 1945 roku zostaje przekazany administracji polskiej. Miasto znalazło się pierwszy raz od czasów swojego istnienia w granicach państwa polskiego, aczkolwiek w wiekach poprzednich niejednokrotnie było zdobywane przez Polaków, w latach 1525-1657 było wasalne wobec Polski (stanowiło jej [lenno](#)), a w wiekach XIX i XX znajdował się w mieście silny ośrodek polskości.

Giżycko dawniej *Łuczany*, *Lec*, [prus. Lēca](#)) – [miasto](#) i [gmina miejska](#) w [województwie warmińsko-mazurskim](#), w [powiecie giżyckim](#) położone na [Mazurach](#).

Położone jest pomiędzy jeziorami [Kisajno](#) i [Niegocin](#).

Giżycko jest nazywane stolicą [żeglarstwa](#) w [Polsce](#). Jest jednym z głównych [portów](#) na szlaku [Wielkich Jezior Mazurskich](#) i jednym z ważniejszych polskich ośrodków turystycznych i wypoczynkowych.

Mikołajki

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku [1444](#). W Mikołajkach w połowie [XV](#) w. przy [moście](#) były dwie [karczmy](#). Przywileje dla karczmarzy zostały odnowione w [1516](#) r. Byli oni zobowiązani do transportu [krzyżackich szat](#) i żywności (każdy wozem dwukonnym) do [Rynu](#) i z powrotem. Krzyżacy w Mikołajkach posiadali monopol na połów [ryb](#), które [eksportowali](#). Posiadali oni także wpływy z [myta](#) od każdego korzystającego z [mostu](#), znajdującego się na przesmyku między jeziorami.

Położenie miasteczka nad atrakcyjnymi jeziorami stworzyło tu żeglarską stolicę [Polski](#). W Mikołajkach jest przystań [Żeglugi Mazurskiej](#) i około 1,5 tys. miejsc w hotelach, w tym Hotel Gołębiowski 1,2 tys. oraz kilkaset miejsc noclegowych w pensjonatach i kwaterach prywatnych. W Mikołajkach znajduje się Stacja Hydrobiologiczna [Centrum Badań Ekologicznych PAN](#) oraz Stacja Hydrologiczno-Meteorologiczna [Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej](#). W Mikołajkach funkcjonuje Gospodarstwo Rybackie oraz firmy związane z obsługą ruchu turystycznego

Mragowo (hist. *Ządzbork*, *Ządzbork*, *Żądzbork*, – [miasto](#) i [gmina](#) w [województwie warmińsko-mazurskim](#), w [powiecie mragowskim](#). Miasto słynie z corocznie organizowanego [Pikniku Country](#) i jest popularnym ośrodkiem turystycznym i wypoczynkowym na [Mazurach](#)

Zgodnie z podziałem geograficznym leży na [Pojezierzu Mragowskim](#), które jest częścią [Pojezierza Mazurskiego](#).

Olsztynek ([prus. Likuta Alnāsteini](#)) – [miasto](#) w [woj. warmińsko-mazurskim](#), w [powiecie olsztyńskim](#), siedziba [gminy miejsko-wiejskiej Olsztynek](#), położone w północnej [Polsce](#), 28

km na południe od [Olsztyna](#). Pierwsza wzmianka o Olsztynku pochodzi z 1351 roku, a [prawa miejskie](#) nadane zostały przez wielkiego mistrza Winricha von Kniporde w 1359 roku. Miasto założono na planie zbliżonym do wielu innych miast krzyżackich.

Muzeum Budownictwa Ludowego - Park Etnograficzny w Olsztynku.

Skansen utworzony w 1909 r. w Królewcu w 1937 r. przeniesiono do Olsztynka, tu od 1938 r. montowano obiekty a w 1942 r. rozpoczął działalność. Po wojnie skansen pozostawał przez kilka lat bez stałej opieki. Wtedy to uległy rozproszeniu ekspozycje, a w obiektach architektonicznych powstały liczne uszkodzenia. Pod koniec lat czterdziestych przystąpiono do prac zabezpieczających i remontowo-konserwatorskich, które trwały do połowy lat pięćdziesiątych. Wraz z postępującą rozbudową powstały warunki do przekształcenia skansenu z dniem 1 stycznia 1969 roku w placówkę autonomiczną, pod nazwą Muzeum Budownictwa Ludowego Park Etnograficzny w Olsztynku. Usamodzielnienie olsztyneckiego skansenu przyczyniło się do znacznie szybszego. Obiekty budownictwa ludowego pochodzą z Warmii, Mazur, Powiśla, Bar-cji, Sambii i Małej Litwy zwanej także Pruską Litwą. Są niezwykle zróżnicowane architektonicznie, tworząc jeden z najciekawszych zespołów skansenowskich w Polsce.

W sierpniu 2001 roku w Skansenie w Olsztynku odbył się Festiwal Międzynarodowego Obozu "Tęczowy Most" ("Rainbow Bridge"), organizowany przez [Jolanę Kwaśniewską](#).

Na festiwalu tym wśród zaproszonych gości pojawili się m.in. prezydent [Aleksander Kwaśniewski](#), brazylijski pisarz [Paulo Coelho](#) i izraelski polityk [Szimon Peres](#).

Kętrzyn (daw. *Rastembork*, [prus. *Rastanpils*](#)) – [miasto](#) i [gmina](#) w [województwie warmińsko-mazurskim](#), [siedziba powiatu kętrzyńskiego](#). W pobliżu Kętrzyna w [Gierłozie](#) mieściła się (1941-1944) główna kwatera [A. Hitlera](#) ([Wilczy Szaniec](#)).

Kętrzyn leży na ziemiach [plemienia Bartów](#). Najazdy [krzyżackie](#) doprowadziły do spalenia istniejących grodów, a mieszkańców, którzy przyjęli chrzest, przesiedlano. Pozostałą ludność mordowano, wsie i grody palono. Dopiero w 1329 zbudowano [strażnicę](#) krzyżacką na zgliszczach grodu o pruskiej nazwie Rast. W pobliżu już w 1330 rozpoczęto budowę kościoła św. Katarzyny (rozebrany w [XIX wieku](#)). Walki z wojskami [litewskimi](#) dowodzonymi przez książąt [Olgerda](#) i [Kiejstuta](#), doprowadziły do zniszczenia strażnicy w 1345 r. [Zakon krzyżacki](#) już w 1350 zdołał odbudować osadę, rozpoczął budowę [murów obronnych](#)

W 1945 miasto powróciło do Polski. Początkowo miasto nosiło historyczną nazwę Rastembork, ale rozważano także nazwę Raściborz i Raścibórz, ostatecznie jednak [7 maja 1946](#) roku nadano miastu nową nazwę *Kętrzyn* od nazwiska [Wojciecha Kętrzyńskiego](#), historyka z [XIX wieku](#) walczącego z germanizacją Mazur.

Pisz (dawniej *Jańsbork* albo *Jansbork*, [prus. *Pīsis*](#)) – [miasto](#) w [woj. warmińsko-mazurskim](#), w [powiecie piskim](#), [siedziba gminy miejsko-wiejskiej Pisz](#), położone w południowo-wschodniej części [Krainy Wielkich Jezior Mazurskich](#), nad jeziorem [Roś](#) i nad wypływającą z niego rzeką [Pisą](#). Miasto otacza [Puszcza Piska](#).

Gmina Pisz jest największą obszarowo gminą w Polsce – 634 km². Około 2/3 jeziora [Śniardwy](#) leży w jej granicach

Ostróda (dawn. *Ostród*, [prus. *Austrāti*](#)) to [miasto](#) i [gmina](#) w [województwie warmińsko-mazurskim](#). Położone na [Pojezierzu Iławskim](#), nad [Jeziorem Drwęckim](#). Przez miasto przepływa rzeka [Drwęca](#). Miasto połączone jest [kanałowym szlakiem wodnym](#) z [Elblągiem](#).

Ostróda powstała w XIII wieku w pobliżu [krzyżackiego zamku](#) na terenie [Pomezanii](#) wcześniej zasiedlonej przez [staropruskie plemię Pomezanów](#).

Po bitwie pod Grunwaldem w 1410 roku rycerz Mikołaj z Durąga (Claus von Doringe) zajął miasto i zamek dla wojsk króla Władysława Jagiełły. W 1440 roku Ostróda przystąpiła do antykrzyżackiego [Związku Pruskiego](#). W 1519 roku w czasie [wojny polsko-krzyżackiej](#)

([wojny pruskiej](#)) Ostróda zostaje zdobyta przez wojska króla polskiego [Zygmunta Starego](#). W latach 1633-1643 miastem (i starostwem) zarządza [Jan Chrystian Brzeski](#) książę [Brzegu i Legnicy](#), tu zmarł. Od 21 lutego do 1 kwietnia 1807 roku na zamku mieszkał cesarz [Napoleon Bonaparte](#).

Miasto i okolice są terenami atrakcyjnymi pod względem turystycznym. W 2009 roku Ostróda była organizatorem Mistrzostw Europy w Maratonie Kajakowym.

Reszel miasto znalazło się w światowym rejestrze zabytków. (Są tam także 3 polskie miasta: Kraków Zamość i Wrocław). Najbardziej znany gotycki zamek biskupów warmińskich. Zachowała się średniowieczna zabudowa miasta i układ ulic. Dwa zabytkowe mosty gotyckie z końca XIV w, kościół gotycki i ratusz klasycystyczny, fragmenty murów miejskich z basztą więzienna.

Szczytno

Szczytno rozwinęło się z osiedla funkcjonującego jako przedzamcze. Prawa miejskie uzyskało 12 czerwca 1723 r. Od 1818 Szczytno było miastem powiatowym. W trakcie rozwoju miasta, przyłączone zostały dawne osiedle wiejskie: w 1901 r. [Fiugajty](#), w 1906 r. osiedle zwane "Wolność", w 1913 r. [Bartna Strona](#).

Zamek krzyżacki zbudowany został w połowie XIV w., w miejscu wcześniejszej drewnianej strażnicy z 1266 r.

W okresie pierwszej wojny światowej Szczytno było bardzo zniszczone, później odbudowane w typowej miejskiej zabudowie. W okresie międzywojennym, z inicjatywy Ryszarda Andersa założono park miejski. Według projektów architekta [Augusta Wieganda](#) zbudowano wiele kamienic (usytuowanych wokół rynku), budynek gimnazjum, plebanię kościoła katolickiego, [synagoge](#).

Ruiny **zamku krzyżackiego** z ok. [1370](#) r. W okresie średniowiecza zamek był siedzibą komtura, pierwotnie elbląskiego, później ostródzkiego, od 1525 r. (po sekularyzacji Prus) - siedziba starosty. W latach 1579-81 zamek został przebudowany na reprezentacyjny zamek myśliwski dla księcia Jerzego Fryderyka. Od końca XVIII w. zamek popadł w zapomnienie i ruinę. W 1792 r. został zamieniony na magazyny. W 1825 budynki zostały zaadaptowane na szkołę. W końcu, w roku 1896 został rozebrany. W 1924 r. podjęto prace archeologiczne i zrekonstruowano część murów, natomiast na miejscu przedzamcza w 1938 r. wzniesiono gmach starostwa. Rok później, w 1939 pozostałe fragmenty zamku zaadaptowano na muzeum.

W [Szymanach](#) pod Szczytnem (7 km) znajduje się jedyny w tej części Polski Międzynarodowy **Port Lotniczy "Szczytno-Szymany"**. Port działa od 1996 r.,

Ryn (niem. *Rhein*, prus. *Rins*) – miasto w woj. warmińsko-mazurskim, w powiecie giżyckim, siedziba [gminy miejsko-wiejskiej Ryn](#). W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do woj. suwalskiego.

Według danych z 30 czerwca 2009 roku, miasto miało 2992 mieszkańców^[1].

Ryn jest miasteczkiem położonym nad dwoma jeziorami: [Ryńskim](#) i [Ołów](#). W samym centrum znajduje się [pokrzyżacki](#) zamek, który został wzniesiony około 1337 r. Innym ciekawym zabytkiem Rynu jest [wiatrak typu holenderskiego](#) z II poł. XIX w.

Węgorzewo (dawniej *Węgobork*) miasto w woj. warmińsko-mazurskim, w powiecie węgorzewskim, siedziba [gminy miejskiej Węgorzewo](#), na terenie historycznej krainy Litwa Mniejsza. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do woj. suwalskiego, a w latach 1999-2001 do powiatu giżyckiego. Od 1 I 2002 miasto powiatowe.

Według danych z 31 grudnia 2008 miasto miało 11541 mieszkańców.

Iława – miasto w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie iławskim; siedziba władz powiatu. Miasto jest położone nad południowym krańcem jeziora [Jeziorak](#)

([Pojezierze ławskie](#)) oraz nad rzeką [ławką](#). Ława jest również dużym ośrodkiem wypoczynkowym, sportowym i turystycznym. Znajduje się na terenie [Zielonych Płuc Polski](#). Malowniczo położone jeziora i rzeki Pojezierza Ławskiego tworzą wraz z [Kanałem Elbląskim](#) szeroki system żeglugi śródlądowej, łączącej okoliczne zbiorniki wodne. Kanał ten umożliwia dopłynięcie z Ławy aż do Morza Bałtyckiego.

W maju 1920 w Ławie przebywał [Stefan Żeromski](#), który uczestniczył w wiecach, przekonując mieszkańców [Warmii](#) oraz [Powiśla](#) do głosowania w [plebiscycie](#) za przyłączenia tych ziem do Polski. Aby upamiętnić pobyt pisarza, wybudowano [pomnik](#) na jego cześć.

Jeszcze przed [II wojną światową](#) na terenie miasta natrafiono na tzw. "grób księżniczki". Wiek znaleziska datowany jest na [I – IV wiek](#), kiedy tereny te znajdowały się pod wpływami [rzymskimi](#). Znalezione w nim liczne ozdoby oraz pięknie zdobioną wazę typu *sigillata terra*, importowaną z [Galii](#), która była wówczas jedną z rzymskich [prowincji](#).

Ława jest dużym ośrodkiem sportów wodnych. W mieście działa wiele przystani jachtowych i wypożyczalni sprzętu wodnego. Mieszkańcy mogą korzystać również z wypożyczalni rowerów i znajdujących się w okolicy miasta ośrodków jeździeckich. Obiektami sportowymi w Ławie są m.in. kompleksowo wyposażony [Stadion Miejski](#) (odbył się tutaj m.in. pierwszy na Warmii i Mazurach mecz piłki nożnej reprezentacji Polski: Polska – Łotwa), nowoczesna hala sportowo-widowiskowa (odbyło się tu wiele meczów reprezentacji Polski w różnych dyscyplinach: tenisie stołowym kobiet i mężczyzn, siatkówce, piłce ręcznej i innych imprez sportowych rangi międzynarodowej lub ogólnopolskiej), korty tenisowe położone w lesku przy stadionie miejskim.

Stroje ludowe

Strój mazurski

Kobiety latem ubierały się w westki albo kabaty oraz spódnice, a pod nie zakładały odspodki. Po domach chodziły boso a do pracy w polu zakładały kloce. Pracując w polu spódnice przewiązywano fartuchem, a na głowy zakładano lniane chusty.

Zimą kobiety zakładały koszule i suknie z długimi rękawami. Na nogach nosiły pończochy a głowy chroniły czarnymi wełnianymi chustami. Nosiły też białe – nie zdobione czepki. Całość uzupełniały czarne sznurowane buciki-do połowy łydki.

Panowie nosili białe lniane koszule i długie obciste lniane spodnie, w chłody dodatkowo nakładali czerwone , niebieskie lub brunatne kamizelki- westy- a na nie niebieskie lub granatowe marynarki - żakiety. Na nogi wkładano długie buty (skórzańce, korki).

Na głowach noszono słomkowe lub filcowe kapelusze

Strój warmiński

Strój kobiecy: podstawowym elementem ubioru kobiecego była biała koszula zapinana na guziki z lnianego płótna. Rękawy najczęściej marszczone a kołnierzyki wykładane. Na koszulę zakładano westkę - czerwona kamizelkę z drelichu lub sukna. Na szczególne okazje nakładano kabat (rodzaj żakietu dopasowanego do ciała, ściśniętego w talii ozdobionego koronkami i plisami.). Nakrycie wierzchnie to jubka – luźny kaftanik z długimi rękawami. Na niedzielę i święta kobiety zakładały bogato zdobione trójkątne chusty. Pod koszulą i spódnicą noszono dwie lub trzy halki (odspodniki). Szeroka spódnica w kolorze czarnym, brązowym, granatowym lub czerwonym (kitel) często w kratę zakończona była koronką lub frędzlami. Strój uzupełniał biały fartuszek. Strój uzupełniało nakrycie głowy – koronkowy **czepiec** wiązany pod brodą (nosiły go kobiety po ślubie).

Strój męski: koszula z grubego, białego, lnianego płótna(w święta noszono koszule z delikatnych płócien), z wiązaniem , marszczonym kołnierzem i marszczonymi mankietami. Na to nakładano półkoszulek z czarnego sukna a od święta westę - kamizelkę z sukna tkanego w drobne prążki, (zapinaną na osiem guzików) z długim

szttywnym kołnierzem. W pasie przewiązywana była kolorową krajką. Zimą na wierzch nakładano sukman. Noszono futrzane czapki , później filcowe kapelusze. Na nogach buty sięgające do łydki(czarne lub brązowe).

